

Klein profiel van... Tjeerd Bottema

Tjeerd Bottema, samen met Rie Cramer, Jetses en Isings de grote vier vormend van de vaderlandse illustratiekunst van de eerste helft van deze eeuw, werd op 6 februari 1884 geboren in Langezwaag, Friesland. Zijn vader was veehouder. Tjeerd leek echter, evenals zijn twee jaar oudere broer Tjerk, bestemd om het onderwijs in te gaan. In 1902 behaalde hij zijn onderwijzersacte. Op verzoek van Tjerk, die niets voor een onderwijzersbaantje voelde en naar Amsterdam verhuisd was, ging Tjeerd in 1903 bij zijn broer wonen. Tjeerd belandt op een platteelfabriek en volgt gelijktijdig de schilderklas van de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten. In 1907 wint hij de Prix de Rome en kan daardoor enige jaren in het buitenland doorbrengen. Hoewel Bottema een uitstekend schilder en kleurets was, werd hij vooral bekend als illustrator. Daarnaast verdiende hij zijn sporen in de reclame: het RVS-vignet met het bejaarde echtpaar met paraplu en hun hondje is van hem, evenals de sierlijke S van Sluiszaden en het sparreboompje van superkruidenier De Spar, een bedrijf dat door zijn neef Lutsen was opgezet.

Zijn grote naam kreeg Bottema echter door zijn illustratiewerk. Meer dan 500 school- en kinderboeken werden door hem van tekeningen voorzien. 't Begon toen Albert Hahn hem in 1906 aanbeval bij uitgever C.A.J. van Dishoeck. Hiervan zegt hij in 1976 zelf: "De tekeningen werden meteen goed ontvangen, te goed eigenlijk, want zo goed vond ik ze ook weer niet." En: "Zo langzamerhand kreeg ik een naam als illustrator. Er kwamen ook andere uitgevers vragen of ik illustraties voor hun boeken wilde verzorgen. 'Als u het illustreert heeft de uitgave een streepje voor', zeiden ze." Zo werd Tjeerd Bottema de meest gevraagde illustrator van zijn tijd.

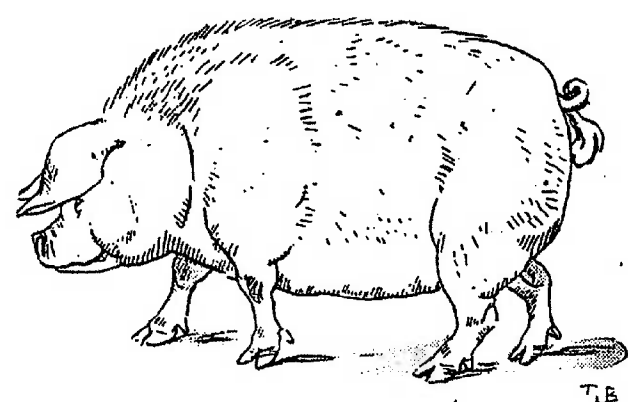
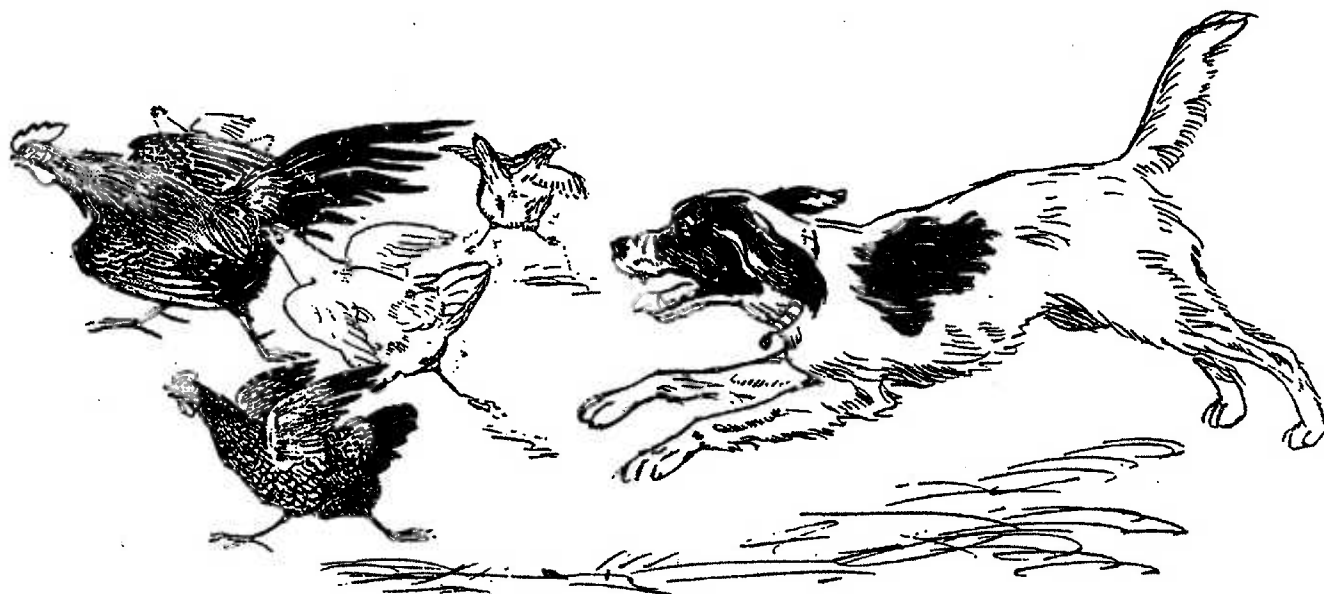

Illustratie voor *Reis door de nacht* van Anne de Vries

In 1911 verhuist Tjeerd naar Laren, waar hij een woning met atelier laat bouwen. Op 28 december van dat jaar trouwt hij met Cornelia van Amstel. Zij krijgen twee dochters, Hillegonda en Johanna. Hil bekwaamde zich vooral op het gebied van de volkskunst en werkte o.a. in het Openluchtmuseum in Arnhem, Johanna illustreerde ook veel kinderboeken en schilderde portretten en dieren. In de oorlog werd zij weggevoerd voor het helpen verbergen van joodse kinderen. Zij komt o.a. in Ravensbrück terecht. Pas na de bevrijding komt er eerst weer een

levensteken. Tjeerd zal zowel zijn vrouw als zijn beide dochters overleven: Hillegonda en Cornelia overlijden in 1968, kort na elkaar, Johanna overlijdt in 1974.

In 1924 schrijft Tjeerd Bottema zelf zijn eerste kinderboek: "Wondere avonturen van vader Uggelebug"; er zouden in totaal vier delen van verschijnen. Ook schrijft hij twee jongensboeken: "Avonturen van een Hollandschen jongen in Arizona" (1936), dat veel succes heeft en "Aardolie, zigeuners en Freddie" (1955). In 1956 maakt hij een nieuwe versie van een oud Fries verhaal van Nienke van Hichtum: "Er was eens een oud vrouwtje".

Illustraties uit *Lezen leren* van W.G. van de Hulst

In 1941 wordt het huis van Tjeerd in Katwijk aan Zee, waar hij sinds 1919 woont, door de Duitsers afgebroken en hij verhuist gedwongen naar Leiden. Na de oorlog laat hij een nieuw huis bouwen in Katwijk "Ten Anker" en woont daar tot het eind van zijn leven. Ook na de oorlog blijft hij een veelgevraagd illustrator van kinderboeken. Zeer bekende boeken die hij illustreerde zijn: vele deeltjes uit de serie "Voor onze kleinen" van W.G. van de Hulst, "Jaap en Gerdientje" van Anne de Vries, de Kinderbijbel van Anne de Vries, de "Pieterjan-serie" van P.J.S. Zwart, de "Tecumseh"-boeken van Fritz Steuben en daarnaast zeer, zeer veel schoolboekjes van Anne de Vries, W.G. v.d. Hulst, Tine van Buul en anderen, waaronder bekende series als "Zonneschijn", "Leven", "Klimop" "Bloei", "Keur", "Lezen in de eerste klas" enz.

Gedurende zijn leven heeft Tjeerd Bottema zijn werk vaak geëxposeerd. In 1975 wordt er in Katwijk een overzichtstentoonstelling gehouden: "Tjeerd Bottema een overzicht van driekwart eeuw Kunstenaarsschap." Op dat moment is Tjeerd ook al bezig met het schrijven van zijn eigen levensverhaal. In 1976 komt zijn autobiografie uit met de simpele titel "Mijn leven". Op 9 maart 1978 overlijdt Tjeerd Bottema op 94-jarige leeftijd. De RVS schenkt de gemeente Katwijk een borstbeeld van Tjeerd, dat geplaatst wordt aan de Voorstraat. Tjeerd heeft bij zijn overlijden een ruim legaat geschonken aan het Katwijks Museum, dat daarvoor een speciale Bottemazaal inricht met werken van Tjeerd, Cornelia, Hillegonda, Johanna en van de in 1940 omgekomen Tjerk. Deze bevond zich op het KNSM-schip Berenice waarop zich, onderweg van Frankrijk naar Engeland, op 21 juni 1940 een ontploffing voordeed. Op één na alle opvarenden, waaronder Tjerk en diens vriend de dichter Marsman, kwamen om. Slechts mevrouw Marsman, die zich bovendecks bevond, overleefde de ramp.

Hoewel het illustratiewerk hem bekend maakte, gold ook voor Bottema, dat hij zijn schilderwerk eigenlijk belangrijker en interessanter vond. Toch ontving hij op dit gebied niet echt de erkenning die zijn broer Tjerk wel kreeg. Wie van het werk van Tjeerd en zijn familie wil genieten, moet zeker eens een bezoek brengen aan het Katwijks Museum. Ook is er werk van Tjeerd en Tjerk te vinden in het Willem van Haren-museum in Heerenveen en in het Fries Museum te Leeuwarden.

R.v.S.

Bronnen:

Frédérique Bruyel-v.d.Palm: Tjerk en Tjeerd Bottema

Algemeen Dagblad 9-9-1976: Tjeerd Bottema, tekenen stond bij mij niet voorop

De Katwijkse Post 21-2-1985

Oud Katwijk-Krant nr. 7, 1991

NBLC documentatiemap Tjeerd Bottema

Illustraties uit *Jaap en Gerdientje* van Anne de Vries